

Παρέμβαση από: Ιωάννη Γραμματικό, Πρωτοδίκη

Ο ΚΑΛΟΣ ΔΙΚΑΣΤΗΣ – ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΩΝ και ΔΙΚΗΓΟΡΩΝ

Όταν ή συζήτηση έρχεται στο θέμα «Ο Δικαστής», γενιές ολόκληρες νομικών, μεγάλωσαν μαθητεύοντας στο παράδειγμα του αρχαίου δικαστή, πού δάκρυσε καθώς καταδίκασε τον καλύτερο φίλο του. Κι όταν τον ρώτησαν γιατί το κάνει αυτό, ή «αγέρωχη» απάντηση πέρασε στην ιστορία, σαν μια απ' τις πιο σημαντικές απαντήσεις πού βγήκαν ποτέ από ανθρώπινο στόμα: «Είναι σωστό να δίνεις στο νόμο την ψήφο σου και στην ανθρώπινη φύση σου τη συμπάθεια». Ο παραπάνω μύθος επιζεί ως τις μέρες μας. Αρκετά χρόνια πριν σε μια επιφυλλίδα καθημερινής εφημερίδας σύγχρονος δικαστής, αναλύοντας το έργο της δικαιοσύνης, έγραψε ανάμεσα σε άλλα ότι, για ν' αποδώσει σωστή δικαιοσύνη ένας δικαστής, πρέπει προηγουμένα να υποβληθεί εθελούσια σε ένα ακρωτηριασμό. Το συναισθηματικό ή ψυχικό ακρωτηριασμό, πού θα του επιτρέψει να δικάζει ανεπηρέαστος απ' τις προσωπικές του συναισθηματικές καταστάσεις, βιώματα και δεσμούς. Δηλαδή, περίπου, τα ίδια, όπως και με το Βία, το δικαστή της αρχαιότητας. Μόνο που ο Βίας, επέτρεπε στον εαυτό του την παράλληλη λειτουργία του συναισθήματος, με την ανεπηρέαστη άσκηση των δικαστικών του καθηκόντων.

Αυτό βέβαια στις ημέρες μας δεν μπορεί να συμβεί. Και αυτό διότι, ο δικαστής δε θα βρεθεί σε σύγκρουση με τον εαυτό του ή με το συναισθηματικό του κόσμο. Αφού δικάζει ως «τρίτος» υποθέσεις πού αφορούν κάποιους άλλους, έξω απ' τον προσωπικό περίγυρο ή το συναισθηματικό του κόσμο. Κι ακόμα, ένας δικαστής στην εποχή μας δεν χρειάζεται ποτέ να βρεθεί στη δύσκολη θέση τού αρχαίου ομοτέχνου του. Γιατί έχει όλη την ευκολία, απ' το νόμο, να απόσχει απ' την άσκηση των καθηκόντων του, σε συγκεκριμένη περίπτωση πού οι προσωπικές του σχέσεις τον φέρνουν σε σύγκρουση με τον ίδιο του τον εαυτό, σαν όργανο δικαιοδοτικό και σαν κριτή. Από την άλλη πλευρά ο δικηγόρος, όχι μόνο δεν εμποδίζεται από κάποια δικονομική απαγόρευση να αναλάβει υπόθεση συγγενούς ή φίλου του, αλλά αντίθετα ένα μεγάλο πλήθος των υποθέσεων του, προέρχεται (ιδίως τα πρώτα χρόνια της άσκησης του επαγγέλματος του) από τον οικογενειακό και φιλικό κύκλο του.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι ο Δικαστής και ο Δικηγόρος δεν βρίσκονται σε σχέση

αντιπαλότητας όπως θα μπορούσε κάποιος να θεωρήσει. Έργο του Δικαστή αποτελεί η ανακάλυψη της αλήθειας στη δικαζόμενη υπόθεση και η απόδοση δικαιοσύνης σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους. Έργο του Δικηγόρου αποτελεί η νομική και ηθική συμπαράσταση στους διαδίκους και η προβολή του αντιλόγου στην αγωγή ή στην κατηγορία. Επομένως δικαστής και δικηγόρος κινούνται μέσα στον ίδιο χώρο. Η δράση τους κανονίζεται από την ίδια δικονομία, η οποία, πάντως, οριοθετεί και διακρίνει το ρόλο του καθενός. Και οι δύο διέπονται από το ίδιο, κατά βάση, θεσμικό πλαίσιο.

Ειδικότερα, οι δικαστές υπόκεινται στις διατάξεις του Κώδικα για την Κατάσταση Δικαστικών Λειτουργιών, ο οποίος καθορίζει και τα θεσμικά όργανα που αποφασίζουν για τη σταδιοδρομία τους (Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, Διοικητική Ολομέλεια, Επιθεώρηση, Πειθαρχικά Συμβούλια κλπ.). Αντίθετα, οι δικηγόροι διέπονται από τον Κώδικα των Δικηγόρων, που προ- νοεί επίσης τα οικεία θεσμικά γι' αυτούς όργανα (Δικηγορικό Σύλλογο, Πειθαρχικά Συμβούλια κλπ.). Όμως τόσο ο Οργανισμός Δικαστηρίων όσο και το δικονομικό καθεστώς, μέσα στο οποίο λειτουργούν, είναι κοινά. Επιπλέον οφείλουν να τηρούν τους ίδιους, κατά βάση, δεοντολογικούς κανόνες και δικαιούνται αμοιβαίως να ελέγχουν, με τις οικείες δικονομικές κυρώσεις ή ένδικα μέσα, κάθε παράλειψη ή διαδικαστική παράβαση. Είναι, λοιπόν, αυτονόητο ότι δικαστές και δικηγόροι συμπράττουν. Αγωνίζονται από κοινού, αν και από διάφορη θέση, για το Δίκαιο, ως ατομικό και ως κοινωνικό αγαθό. Η συνεργασία αυτή πρέπει να γίνεται καλόπιστα, με αμοιβαίο σεβασμό και με εκατέρωθεν ευπρέπεια και κατανόηση.

Ας εξετάσουμε συγκεκριμένα ποιό είναι το χρέος των δικαστών έναντι των δικαζομένων και, συνακόλουθα, των δικηγόρων τους.

Η κοινωνία μας και οι φυσικοί, ενώπιον των δικαστηρίων, εκπρόσωποί της, οι δικηγόροι, δικαιούνται να αναμένουν από τους δικαστές πρώτον να είναι ανεξάρτητοι και αποτελεσματικοί. Ανεξάρτητος είναι στην άσκηση των δικαιοδοτικών του έργων, ο Δικαστής, όταν δεν έχει δεσμούς που τον περιορίζουν ούτε υφίσταται πιέσεις, που υπονομεύουν την αμεροληψία του. Αποτελεσματικός είναι όταν, παρά τον μεγάλο όγκο του δικογραφιών που του ανατίθενται, (ποινικές και αστικές) καταφέρνει στο χρόνο που του επιτρέπεται και καθορίζεται ειδικά, να εκδίδει τις σχετικές αποφάσεις.

Ποιος όμως μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι ο «καλός δικαστής»; Έχουν ακουστεί, κατά καιρούς πολλές γνώμες. Είναι αυτός που έχει στέρεη νομική κατάρτιση. Εκείνος που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής μας και είναι μορφωμένος, με κοινωνική πείρα και αναλυτική ικανότητα, με προσόντα, δηλαδή, που, «ζητεί» η εποχή μας. Είναι αυτός, που κατά κανόνα συμπεριφέρεται με ευγένεια προς τους άλλους παράγοντες της

δίκης, αλλά και προς τους διαδίκους και τον κατηγορούμενο, στην ποινική δίκη, όχι απλώς για να συγκεντρώσει τις καλές εκθέσεις για τη συμπεριφορά του από τον εκάστοτε επιθεωρητή της περιφέρειάς του (Άρθρ. 85 παρ. 2 στοιχ. στ' του ΚΟΔ), πράγμα που πρέπει να θεωρείται θεμιτό, ή για να αποφύγει την πειθαρχική δίωξή του, αν συμπεριφέρονταν διαφορετικά (Άρθρα 90 και 92 του ίδιου ΚΟΔ), ούτε και, βεβαίως, γιατί αυτό του επιβάλλεται από τη διάταξη του άρθρου 332 ΚΠΔ, σύμφωνα με την οποία, ο δικαστής υποπίπτει σε βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα αν δεν μεταχειρίζεται τα πρόσωπα που συμμετέχουν στη δίκη κατά τον απαθή και ψύχραιμο τρόπο που επιβάλλεται. Ο καλός δικαστής, σύμφωνα με άλλη γνώμη, πρέπει να έχει ανεπτυγμένο τον αυτοέλεγχο αλλά και την ευφυΐα να μην επιτρέπει στις όποιες αδυναμίες του ή και στα προσωπικά προβλήματά του να επηρεάζουν τη συμπεριφορά του προς τους άλλους παράγοντες της δίκης, στους οποίους ασφαλώς περιλαμβάνονται και ο κατηγορούμενος και ο πολιτικώς ενάγων στην ποινική δίκη και οι διάδικοι στην πολιτική δίκη, όταν η διαδικασία είναι προφορική. Τέλος κατ' άλλη γνώμη, καλός δικαστής είναι αυτός, που πριν ανέβει στην έδρα έχει μελετήσει τη δικογραφία και, όταν προεδρεύει στη συνεδρίαση, επιβάλλεται με τη σοβαρότητά του και δεν δημιουργεί προβλήματα σε βάρος των άλλων παραγόντων της δίκης, που θα ήταν δυνατόν να βλάψουν την εικόνα του δικαστηρίου και να επηρεάσουν την καλή πορεία της δίκης.

Μια συζήτηση χωρίς συμπέρασμα και χωρίς τέλος.

Κατά τη γνώμη μου, εκτός από όλα τα ανωτέρω «καλός δικαστής» είναι εκείνος, που ανεβαίνοντας στην έδρα, δεν ξεχνάει ότι είναι ο ίδιος άνθρωπος και ότι αυτός που δικάζεται είναι επίσης άνθρωπος. Σε τελική ανάλυση, ο δικαστής με το ανθρώπινο πρόσωπο που σκύβει με ευαισθησία και προσοχή πάνω στο πρόβλημα και τον άνθρωπο και προσπαθεί να βρει την καλύτερη λύση.

Όμως οι δικηγόροι και οι διάδικοι, εκτός από την καλή συμπεριφορά του Δικαστή στη διάρκεια της δίκης και από τις άλλες ιδιότητες που πρέπει να έχει, σύμφωνα με τα όσα προανέφερα, προσδοκούν και μία καλή απόφαση. Μία απόφαση, δηλαδή, που θα στηρίζεται, ως προς την εξατομίκευση της συγκεκριμένης διάταξης του εφαρμοστέου νόμου, σε μία μεθοδική και επαρκή νομική ανάλυση, και ως προς την ουσία, στην κριτική στάθμιση των αποδείξεων εξαντλώντας όλα τα προσκομιζόμενα αποδεικτικά έγγραφα. Άλλωστε όλοι οι παροικούντες το ναό της δικαιοσύνης γνωρίζουμε τη ρήση του Σωκράτη « Χωρίς εξέταση μην τιμωρείς κανένα» Και ακόμη μία απόφαση που θα χρησιμοποιεί τη νομολογία ως οδηγό, καθοδηγητή και φάρο και όχι ως άλλοθι που δικαιολογεί μία εύκολη και απροβλημάτιστη κρίση

ΟΙ ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ

Το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, αποτελεί το κύριο έρεισμα για τη συμμετοχή του δικηγόρου στο μηχανισμό απονομής της δικαιοσύνης. Η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου 20 του Συντάγματος εκφράζει την αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως και εισάγει ουσιαστικά το διαλεκτικό σύστημα αναζήτησης της ορθής δικανικής κρίση. **Ο ρόλος του δικηγόρου στο σύστημα αυτό είναι κομβικής σημασίας και στην πολιτική και στην ποινική δίκη.** Αφού ως εκπρόσωποι των διαδίκων στην πολιτική δίκη, θα παρουσιάσουν στο δικαστήριο τους ισχυρισμούς των εντολέων τους και τα αποδεικτικά μέσα που τους στηρίζουν, από τη σύνθεση δε των ισχυρισμών που θα προταθούν σε συνδυασμό και με τις προσαχθείσες αποδείξεις, θα σχηματίσει ο δικαστής την αντικειμενική και ουδέτερη δικανική πεποίθησή του. Ο ρόλος του δικηγόρου είναι εξίσου σημαντικός και στην ποινική δίκη, όπου σύμφωνα με την αρχή της ηθικής απόδειξης, κυρίαρχο ζητούμενο είναι αναζήτησης της δικαστικής αλήθειας. Και την βοήθεια στον δικαστή, στην αναζήτηση της καλείται ο δικηγόρος, να την προσφέρει. Θα πρέπει, πάντως, να αναφερθεί, ως παρατήρηση, ότι, παρά τον σημαντικό ρόλο του δικηγόρου στη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης, οι δικηγόροι δεν αναφέρονται στο Σύνταγμα ως λειτουργοί, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των δικαστών. Ο πραγματικός ρόλος των δικηγόρων ως βοηθητικών παραγόντων στην απονομή της δικαιοσύνης δεν μειώνεται, βεβαίως, από την παράλειψη αυτή του συνταγματικού νομοθέτη και, όπως εύστοχα έχει παρατηρηθεί (η παράλειψη αυτή) δεν αποδεικνύει απαραίτητως ότι ο συνταγματικός νομοθέτης δεν θεωρεί τη δικηγορική ιδιότητα ως λειτουργήμα υψηλής περιωπής, που έχει συνάφεια με την απονομή της δικαιοσύνης, αφού με τη διάταξη του άρθρου 99 παρ. 1 του Συντάγματος επιτάσσει τη συμμετοχή δύο δικηγόρων στο ειδικό δικαστήριο αγωγών κακοδικίας.

Ο δικηγόρος ακόμη, θα πρέπει να συμπεριφέρεται, με μέτρο και σεβασμό προς το δικαστήριο και να μην κάνει κατάχρηση των δικαιωμάτων που του παρέχονται από τους δικονομικούς κώδικες. Η συμπεριφορά του δικηγόρου προς το δικαστήριο, στην πολιτική και την ποινική δίκη, θα γίνει καλύτερα αντιληπτή, αν λάβουμε υπόψη μας και μία σημαντική παράμετρο που επηρεάζει άμεσα αυτή τη συμπεριφορά, αλλά και την εξηγεί σε ένα μεγάλο βαθμό. Η παράμετρος αυτή είναι η ύπαρξη του αντιδίκου - δικηγόρου. Επίσης παρατηρείται, ειδικά στην ποινική δίκη, να συμβαίνει πολλές φορές ο συνήγορος του κατηγορουμένου να βρίσκεται σε συγκρουσιακή σχέση με τον προεδρεύοντα δικαστή, όταν ο τελευταίος, με τις ερωτήσεις του ή και με τα σχόλιά του, εκδηλώνεται υπέρ της μιας των αντιδικούντων

πλευρών. Στις περιπτώσεις αυτές, που ευτυχώς είναι σπάνιες, μπορεί ο δικηγόρος να βρεθεί σε συγκρουσιακή σχέση και με τον δικαστή. Είναι εύκολο επομένως για το δικηγόρο να παρασυρθεί από το «πολεμικό» κλίμα αντιπαράθεσης που επικρατεί στη δημόσια δίκη και να υποπέσει σε υπέρβαση των δικονομικών δικαιωμάτων του.

Ο κίνδυνος αυτός γίνεται ακόμη μεγαλύτερος όταν ο δικηγόρος ταυτίζεται με το συμφέρον του εντολέα του σε τέτοιο βαθμό, ώστε ουσιαστικά να μεταβάλλεται ο ίδιος σε οιονεί διάδικο, ενώ το καθήκον του είναι να εκπροσωπεί τον διάδικο «με ευσυνειδησία και επιμέλεια», όπως ορίζει το σχετικό άρθρο του Κώδικα Δικηγόρων, διατηρώντας, όμως, την ακεραιότητά του ως τρίτος, που ασκεί ένα ανεξάρτητο επάγγελμα. Το δικηγορικό επάγγελμα είναι άκρως ανταγωνιστικό και ο δικηγόρος, ιδίως ο νέος δικηγόρος, αγωνίζεται πολλές φορές με υπερβολικό ζήλο να κερδίσει την υπόθεση που του ανατέθηκε, γιατί φοβάται πως, αν χάσει τη δίκη, το πιο πιθανό είναι ότι θα χάσει και τον πελάτη του. Η ενδόμυχη αυτή σκέψη, καθιστά το δικηγόρο νευρικό και εριστικό, και εξηγεί εν πολλοίς την ταύτισή του με το συμφέρον του εντολέα του, συμβάλλει επίσης, σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη συγκρουσιακών σχέσεων στα ακροατήρια, στις οποίες πολλές φορές εμπλέκονται όλοι οι παράγοντες της δίκης. Στις περιπτώσεις αυτές, ο καλός δικαστής, με μια άλλη πτυχή που οφείλει να έχει, πρέπει να κρατά την ψυχραιμία του και, κάνοντας διακριτική χρήση των εξουσιών του, να επιβάλει την ηρεμία, που είναι απαραίτητη την ομαλή διεξαγωγή της κάθε δίκης. Να σημειωθεί ότι, για την αντιμετώπιση των κρουσμάτων παρεκτροπής δικηγόρων, στη διάρκεια της δημόσιας συνεδρίασης του δικαστηρίου, ο δικαστής που προεδρεύει έχει στο νομικό οπλοστάσιό του, τους δύο δικονομικούς κώδικες, που με τα άρθρα 117 παρ. 2 ο ΚΠΔ, 206 παρ. 1 και 2 ο ΚΠολΔ, του έχουν παράσχει ευρύτατες εξουσίες επιβολής πειθαρχικών ποινών σε δικηγόρους που υποπίπτουν σε πειθαρχικές παραβάσεις στη διάρκεια δημοσίων συνεδριάσεων των δικαστηρίων, καθώς, επίσης, και το δικαίωμα παραπομπής σε δίκη των δικηγόρων που τελούν αξιόποινες πράξεις στη διάρκεια αυτών των συνεδριάσεων (όπως η εξύβριση ή δυσφήμιση μέλους του δικαστηρίου, άρθρα 361, 362 363 ΠΚ).

Το θεσμικό πλαίσιο, το ρυθμιστικό των σχέσεων δικαστών και δικηγόρων, είναι και επαρκές και - κατά το μεγαλύτερο μέρος του - επιτυχές. Εκεί όπου δημιουργούνται τα προβλήματα, πολλές φορές με ιδιαίτερη οξύτητα, είναι στην πράξη. Το ερώτημα είναι αν υπάρχει κάποιος φραγμός που να βοηθά στη λύση αυτών των προβλημάτων.

Κατά τη δική μου γνώμη, η λύση επιτυγχάνεται με το σεβασμό της προσωπικότητας των άλλων. Ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου μπορεί να αποβεί καταλυτικός όλων των προβλημάτων που προκαλούνται στις ανθρώπινες σχέσεις. Ο άνθρωπος δικαστής που ξέρει να σέβεται τους συνανθρώπους του, δικηγόρους, διαδίκους, μάρτυρες, κατηγορούμενους,

πολύ σπάνια δημιουργεί ζητήματα μ' αυτούς. Γιατί ξέρει να παραβλέπει ή να παραμερίζει και, σε κάθε περίπτωση, να συγχωρεί και τις όποιες ελλείψεις ή τα ελαττώματά τους. Και όταν αυτός ο σεβασμός ανταποδίδεται και από εκείνους προς τους οποίους απευθύνεται, κάποια μικροζητήματα που προκαλούνται από τον εκνευρισμό του φόρτου της εργασίας και από το συναφές άγχος ξεπερνιόνται. Άλλωστε ο δικαστής που σέβεται την αξία του δικηγόρου, του διαδίκου, του μάρτυρα, του κατηγορουμένου, ως ανθρώπου, και ο δικηγόρος που ανταποδίδει στο δικαστή τον ίδιο σεβασμό είναι ιδεώδεις συνεργοί (και) στην ουσιαστική απονομή της Δικαιοσύνης. Και μέσα από αυτήν την συνεργασία, οικοδομούν το κύρος της Δικαιοσύνης και του λειτουργήματός του ο καθένας.

Κλείνοντας την παρέμβαση μου αυτή και αφού συγχάρω θερμά τους εμπνευστές και διοργανωτές του Συνεδρίου, επιθυμώ να πω τα εξής:

Για εμάς τους δικαστές: Τέσσερα πράγματα πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας: Να ακούμε ευγενικά, να απαντάμε με συνέπεια, να σκεπτόμαστε σοβαρά και να αποφασίζουμε αμερόληπτα (Σωκράτης).

Σας ευχαριστώ θερμά.

**Ιωάννης Γραμματικός
Πρωτοδίκης**

